

BESLUT

2019-04-15

Dnr: 19/00260

SAKEN

Aktuellt, SVT2, 2019-01-23, inslag om graffiti; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget frias. Det strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet.

INSLAGET

I det så kallade löpet sades följande.

(Maskerad person, svensk undertext) – Jag är dömd till fängelse tre gånger. (Reporter, svensk undertext) – Och du fortsätter även efter straffet? (Maskerad person) – Jag skulle göra om det vilken dag som helst. (Programledare) – De förstör för miljoner varje år, debatt i *Aktuellt* hur olagliga klottrare ska stoppas.

Programledaren påannonserade sedan inslaget enligt följande.

Nu så ska det handla om det som vissa kallar konst och andra ser som skadegörelse. Det olagliga klottret eller graffitin är omfattande. 2012 så anmälades 53 000 fall, förra året [ohörbart] den siffran 86 000 enligt siffror från Brottsförebyggande rådet. Och frågan är vad som behövs för att komma åt klottret. Är det hårdare straff eller lagliga graffitiväggar till exempel? En sak som är klar det är att för fastighetsägare och skattebetalarna så är det här en dyr historia.

Reportern sa därefter följande.

Hur tänker de egentligen? Hur kan någon ta sig rätten att kladda ner väggen på mitt hus, på mina barns skola eller den tunnelbanevagn jag åker till jobbet. Den frågan ville vi ha svar på.

Bland övergivna hus med väggarna fyllda av graffiti träffade reportern två personer som bar masker för ansiktet. Den förste svarade att han inte tänkte så mycket på var han målade och den andre svarade att graffitin gav honom en konstnärlig tillfredsställelse. Reportern frågade hur det kom sig att de målade på någon annans hus utan att be om tillåtelse. De maskerade personerna svarade att

hus bara var materiella ting för dem och att deras målade inte var en verksamhet som någon person blev skadad av. Reportern berättade att de maskerade personerna ägnat sig åt klotter, eller målat som de enligt reportern själva hävdade, i flera år. I dag var de personer med kontorsjobb och familj men hade inga planer på att sluta måla graffiti så länge de hade hälsan i behåll. En av de maskerade personerna beskrev sitt intresse för att måla graffiti som vilken hobby som helst. Reportern berättade att det var tillåtet att måla graffiti på den plats de befann sig på men att de maskerade personerna även målade där det var olagligt. En av de maskerade personerna sa att graffiti är en konstform som inte kan vara olaglig i sig, men att det inte är tillåtet att måla på alla platser. I en intervju med de maskerade personerna sades följande.

(Reporter) – Skulle du vilja att det var tillåtet att måla på pendeltåg, väggar och sådant? (Maskerad person) – Nä. (Reporter) – Inte? (Maskerad person) – Nä, då tappar det charmen liksom. Det blir ingen sport av det då. Då försvinner en del av det liksom. (Reporter) – Det är alltså en del av konstformen att det är olagligt? (Maskerad person) – Ja, på tågen i alla fall. (Reporter) – Vad säger du till alla de som tycker att det ser för hemskt ut? (Maskerad person) – Jag kan ju säga tio saker som jag tycker ser betydligt värre ut. Så jag tycker att jag gör någonting som piffar upp tåget i stället. Jag är dömd till fängelse tre gånger. (Reporter) – Och du fortsatte även efter fängelsestraffen? (Maskerad person) – Ja, jag skulle göra om det vilken dag som helst.

Därefter medverkade två klottersanerare som arbetade med att sanera pendeltåg. Reportern redogjorde också för statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå) som visade att antalet anmälda klotterbrott ökat mellan åren 1998 och 2018, trots hårdare straff, väktare och legala graffiti väggar. Kostnaden för samhället var enligt reportern stor och bara i Stockholm kostade borttagningen av klotter Stockholms lokaltrafik omkring 120 miljoner kronor för år 2018. En projektledare inom klottersanering spekulerade bland annat om det var spänning och adrenalin som drev klottrarna att klottra. Inslaget avslutades med att reportern frågade de två maskerade personerna om deras egna barn skulle få klottra. De tvekade och ansåg att det var en svår moralisk fråga.

I direkt anslutning till inslaget debatterades bland annat förekomsten av lagliga graffiti väggar och om dessa kunde förhindra olagligt klotter och graffiti. Medverkande var det moderata finansborgarrådet i Stockholm och en vänsterpartist från Kulturnämnden i Region Stockholm.

ANMÄLAN

Anmälaren har sammanfattningsvis anfört följande.

Reporterns egna värderingar präglade hela framställningen. Särskilt besynnerligt blev det när han kallade utövarnas planerade lagliga målning för "klotter" och sa "det ser hemskt ut". Dessa uttalanden var kränkande mot utövarna och irrelevanta då det olagliga inte har något med hur det ser ut att göra utan endast var det är gjort. En viss estetik kan inte vara olaglig.

Anmälaren blev under hösten 2018 kontaktad av reportern för att diskutera det planerade inslaget. Anmälaren har dokumentation i form av e-post där reportern påstod att programbolaget skulle ge en historisk kontext och visa att det finns olika former av graffiti, till exempel prata med någon som målar på öppna väggar. Inget av detta var med i reportaget.

Programbolaget har inte pratat med några andra utövare av graffitikultur, de som målar lagligt, som målar på duk, som har utställningar eller som utför uppdrag för företag och kommuner. Däremot har de valt att intervjua två klottersanerare om vad de tycker om graffiti, i syfte att ytterligare förstärka den negativa bilden av hela graffitikulturen. Graffiti är världens största konstform och har en stor bredd av utövare. I inslaget kokades detta ner till att handla enbart om olagliga aktiviteter, saneringskostnader och hårda straff.

I debatten ställdes olagligt klotter mot öppna väggar vilket var helt fel. Huvudsyftet med öppna väggar är inte att minska klotter, utan att ge medborgarna en plats att måla på och att erbjuda ett lagligt alternativ.

I inslaget refererades till statistik som visade att skadegörelsen ökat. Eftersom framställningen endast speglade Stockholm så tolkade nog de flesta det som att det var Stockholms klotterstatistik det refererades till.

Brå:s senaste klotterstatistik för Stockholm visar på en minskning av skadegörelsen med 29 procent. Dessa siffror borde ha redovisats. De är relevanta eftersom det är de senaste siffrorna efter att de öppna väggarna införts, som politikerna diskuterade och där det framfördes att väggarna bidragit till ökad skadegörelse.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anför följande.

SVT vill påpeka att det framgick av inslagets inledning att ämnet belystes från olika utgångspunkter. En del av detta var att fråga hur klottrarna själva resonerade. SVT konstaterar att reportern ställde frågan: "Vad säger du till dem som säger att det ser hemskt ut?". Det framgår tydligt att detta inte var reporterns egen åsikt. SVT konstaterar att reportern sa: "...för på den här platsen är det tillåtet att måla. Andra dagar är det knappast som vilken hobby som helst, för de målar också där det är olagligt."

SVT har i många olika program skildrat graffiti som konstform. Syftet med det här reportaget var ett annat. Redaktionen har i detta inslag inte gjort anspråk på att skildra hela graffitins bakgrund och betydelse som konstform. I stället fann man nu att det mest vardagliga, det vi alla möter på gatan varje dag

var grunden för inslaget. Det framgick av påannonseringen till inslaget. På det här sättet problematiserade SVT frågeställningen genom att referera till att det finns olika syn på företeelsen.

Studiosamtalet var en debatt med olika åsikter om bland annat klotter och så kallade öppna väggar. På detta sätt anser SVT att bolaget har problematiserat frågeställningen av de åtgärder som har förespråkats av olika politiker, för att förhindra olagligt klotter. Även i slutet av studiosamtalet beskrev programledaren på samma sätt som i inledningen olika metoder som har använts för att minska klotter som till exempel nolltolerans och så kallade lagliga väggar.

SVT anser att om inte annat sägs är det underförstått att den statistik som redovisas i ett rikstäckande program gäller hela landet. Det kan diskuteras om detta kunde ha framgått tydligare i inslaget, men SVT anser att det inte var avgörande för begripligheten i stort.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på opartiskhet tillämpas enligt nämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Bestämmelsen innebär att en programledare eller reporter inte får göra värderande uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SVT ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden samt granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna (8 § i sändningstillståndet). Dessa skyldigheter innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Av granskningsnämndens praxis följer att programföretagen måste ha stor frihet att själva bedöma värdet av olika nyheter, vilka som ska medverka och vilka

frågor som i övrigt ska uppmärksammas i programverksamheten. Det förhållandet att inslaget handlade om det olagliga klottret och graffitin samt vad som kunde göras för att minska den sortens skadegörelse innebär inte att inslaget strider mot kravet på opartiskhet. Enligt nämndens mening hade inslaget vunnit i tydlighet om det hade framgått att den statistik över anmälda klotterbrott som presenterades gällde för hela landet, men avsaknaden av uppgiften var inte av sådan betydelse att inslaget strider mot kravet på saklighet i den delen. Nämnden kan inte heller finna att vad som i övrigt anförts om inslaget medför att det strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Berivan Yildiz, Malin Bergström, Bo-Erik Gyberg, Gunnar Springfeldt, Pia Rehnquist och Kristina Åberg efter föredragning av Rasmus Gedda.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Rasmus Gedda

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.